

ראשי פרקים

נושא	עמודים
מבוא	2
פרק ראשון: תהליכים גלובליים והזיקה בין ספורט, כלכלה, חברה וזהות	3-8
א. הספורט והמשחקים האולימפיים כאמצעים להבניית זהות לאומית וזהות גלובלית	4-6
ב. ספורט, לאום וכלכלה	6-7
ג. מגה ספורט, כלכלה גלובלית, תקשורת וזהויות	7-8
פרק שני: הספורט כאמצעי לפיתוח הלאומיות היהודית (ציונית) – המכביות הראשונות	9-16
א. השפעות הדדיות: ספורט והאידיאולוגיה הציונית	9-11
ב. לאומיות ועיסוק יהודים בתרבות הגוף	11-13
ג. הזיקה בין ספורט, פוליטיקה וזהות – המכביה הראשונה עד המכביה התשיעית	13-16
פרק שלישי: הספורט ההישגי בישראל והזיקה למכביה ולמשחקים האולימפיים	17-20

פרק רביעי - דעיכת הקשר בין המכביה לבין ספורט גלובלי וזהות לאומית מאז 21-23
שנות ה-90

דיון ומסקנות 24-25

ביבליוגרפיה 26-29

מבוא

שנות ה-40 של המאה ה-20 יצרו עיתוי ונסיבות ייחודיים שאפשרו שילוב בין האידיאולוגיה הציונית לבין התפתחות הספורט בישראל בכלל, ובמכביה בפרט. נסיבות שאפשרו שילוב בין רעיון 'יהדות השרירים' של מקס נורדאו, החזון האישי של יוסף יקותיאל והאינטרסים של מנהיגי הציונות – באופן שסייע להקמת אולימפיאדה יהודית, המכביה, ב-1932 ולשימורה מאז ועד היום.

המכביה עברה שינויים רבים במטרותיה, מאז הקמתה ב-1932, אבל המטרה הבסיסית נותרה בזיקה לאידיאולוגיה הציונית: חיזוק הזהות היהודית הלאומית וחיזוק הזהות היהודית הקולקטיבית של יהודי התפוצות.

הקשיים בהקמת מפעל הישגי, שמתיימר להביא לישראל את טובי הספורטאים היהודיים בעולם לתחרויות, היו ברורים מתחילת הדרך: תחרות על זמנו ומאמציו של הספורטאי היהודי מול משחקים עולמיים ואולימפיים, השקעה ותמיכה בספורטאים בדרך להישגים אולימפיים וצורך לגייס עניין ציבורי בינלאומי באירוע מקומי. קושי אחר היה בשאיפה לשמר את הקשר בין האידיאולוגיה הציונית לבין הספורט.

שאלת המחקר, מכאן היא: כיצד משפיעה האידיאולוגיה הציונית על התפתחות המכביה?

השערת המחקר: מאז שנות ה-90 עברו המכביות ממעמד של מפעל ספורטיבי לאומי בעל יוקרה בינלאומית, לאירוע ספורטיבי עממי חובבני ואמצעי לשמירת הזיקה בין ישראל לתפוצות.

ניתוח הקשר, בין אידיאולוגיה לאומית לבין ספורט, ייעשה תוך התייחסות למטרות לאומיות בהתפתחות הספורט ההישגי בעולם מאז האולימפיאדה הראשונה ביוון, ניתוח מאפייני הזהות הלאומית הקולקטיבית וביטוייה בספורט העולמי והמקומי והשפעות כלכליות, פוליטיות ותקשורתיות על זהויות באירועי מגה ספורט.

ניתוח הקשר בין האידיאולוגיה הציונית לבין המכביה והמשחקים האולימפיים, ייעשה תוך התייחסות לשתי תקופות : מהמכביה הראשונה ועד התשיעית ומהמכביה התשיעית ועד ימינו. וכן תוך התייחסות לשינויים בעיתוי ובנסיבות, שהובילו לשינוי במטרות הציוניות של המכביות.

בהשפעת הגלובליזציה נראה שהמכביה הפכה בשנים האחרונות מספורט הישגי ברמה בינלאומית, לספורט עממי מקומי וחסר עניין ציבורי. מטרותיה הצטמצמו מבחינה וחיזוק זהות יהודית קולקטיבית בתפוצות והעלאת יהודים לישראל, לשמירה על קשר עם יהדות התפוצות. מנקיטת פעולות לאומיות בעלות זיקה בינלאומית - לחיזוק הספורט היהודי כאמצעי לחיזוק הזהות היהודית - לנקיטת פעולות ספורטיביות מקומיות, בעלות זיקה חלשה לחיזוק הזהות הלאומית וזיקה חזקה לחיזוק הזהות היהודית הקולקטיבית של כלל היהודים בתפוצות. מעקב אחר התפתחויות אלה יאפשר לבחון את השאלה בדבר נחיצות המכביה.

פרק ראשון - תהליכים גלובליים והזיקה בין ספורט, כלכלה, חברה וזהות

עדויות היסטוריות מלמדות שהספורט התפתח במקביל להתפתחות החברה האנושית, ובמערות בצרפת, אפריקה ואוסטרליה נמצאו ציורי שימוש בפעילות דמוית ספורט, כמו תחרות חץ וקשת, כבר לפני 30,000 שנים שלמדו על פעילות פנאי לא תכליתית ואף טקסית. סוגי הספורט היו תואמים למאפייני המדינה : במצרים בה חיו לצד הנילוס התחרו בשיט, שחייה ודיג. בסין קשרו את הספורט לעבודות ייצור, אמנות, בידור (לוליינות) ומלחמה וביוון העתיקה, שחלק מערי המדינה שלה (כמו ספרטא) הכשירו את הצעירים לשירות צבאי ממושך, עסקו בהטלת כידון, התאבקות וקפיצה לגובה (גילי ואח', 2009).

הקשר בין ספורט לבין חברה מתואר בהרחבה באיליאדה היוונית כאקט של בניית זהות קולקטיבית של מוקירי פטרוקלס שנהרג : אכילס, ידידו של פטרוקלס, ניהל תחרויות מסוגים שונים שבהם נטלו חלק ידידים של ההרוג והביא לידי ביטוי בטקסי הספורט את רוח הצוות וחישול האופי של הקבוצה הלוחמת. בטקס הספורטיבי הוצעו פרסים לכל אחד מהמשתתפים, כאקט לשימור זכר המת והערכת פועלו (Raw, 2003).

הספורט המאורגן ותחרויות ספורט גלובליות החלו אף הם ביוון העתיקה כמשחקים אולימפיים. רציונל המשחקים האולימפיים החל כביטוי של תודה וכבוד כלפי האלים היווניים ובחסות ראש האלים זאוס, והם נקבעו במחזוריות של ארבע שנים וברצף מחזורי משחק מוסדרים, שיוחסו להם סימני לוואי אליליים מקודשים. הם התבססו על אינטרסים יווניים נוספים : חגיגה של מצוינות גופנית וספורטיבית של היחיד, הצגת מגוון אומנות ותרבות ואירוע תיירותי שהציג חידושים בתחום האדריכלות והפיסול. המשחקים היוו הזדמנות לאומית לחיזוק האחוה והסולידריות בין תושבי יוון והיוו במה לאנשי רוח להפיץ את דעותיהם ולהציג את כתביהם (שם).

המשחקים האולימפיים ביוון ביטאו אינטרס ביטחוני : חודש המשחקים הוגדר כ"חודש השלום" (למרות שהמשחקים נמשכו חמישה ימים בלבד) ובתקופת המשחקים הוכרזה הפסקת אש במסגרתה כל הפעולות